

IZBRANA ESEJISTIKA MATJAŽA KMECLA

Značilnosti esejistike Matjaža Kmecla so dobro vidne v vseh njegovih ključnih besedilih. Prvič, je treba poudariti strukturno vlogo zgodbe oziroma pomen eksempla, drugič, senzibilnost, sintezo subjektivnosti in objektivnosti ter vitalizem. Tretji zagon, ki v smislu sredotežne sile zaokroža, je idejno izhodišče. Deluje v črti: stik z naravo in od tod izhajajoča vera v prirodni red stvari oplaja in je pogoj ter cilj dobrega. Ta nazor je enostaven in učinkovit, ko zavrača hipokrizijo, razkriva in premaguje hiperbolizirani občutek majhnosti dvomilijonskega naroda, evocira samobitnost, premaguje osamljenost in avtodestruktivnost, ugotavlja posledice utrujenosti ter preobremenjenosti, kadar literarnozgodovinske razlage postavlja v časovne in prostorske koordinate ali v primeru natančnih refleksij posameznikov in dogodkov. Če k temu dodam še Kmeclovo razumevanje in upoštevanje socialnih in socialnozgodovinskih prilik, je mogoče zaokrožiti miselne podlage, na katerih posamezna besedila nastajajo.

Ključne besede: esej, narativnost, slovenstvo, slog, eksempl

Selected essays by Matjaž Kmecl

The characteristics of Matjaž Kmecl's essay writing are clearly visible in all his key texts. First, the structural role of the story or the meaning of the example must be emphasized, then the sensibility, the synthesis of subjectivity and objectivity, and vitalism. The third is the conceptual starting point, which works along the following lines: contact with nature and the resulting faith in the natural order of things flourishes and is the condition and goal of the good. This view is simple and effective when it rejects hypocrisy, reveals and overcomes the hyperbolized sense of smallness of a nation of some two million people, evokes individuality, overcomes loneliness and self-destructiveness. Kmecl notes the consequences of fatigue and overload when he places literary-historical explanations in temporal and spatial coordinates or in the case of accurate reflections of individuals and events. If I add to this Kmecl's understanding and consideration of social and socio-historical parallels, it is possible to present a round picture of the mental foundations on which individual texts are created.

Keywords: essay, narrativity, Sloveness, literary style, exemplum

0

Današnja pestra podoba slovenskega eseja ima zametke že na samem začetku te zvrsti miselne proze. Pri tem mislim tako na jezikovno in stilno plast, na idejno ter tematsko oziroma problemsko kot tudi na notranjeslogovni vidik besedil, ki so nastajala v 19. stoletju ali celo že konec 18. stoletja. Morda zanimivo, gotovo pa skladno s kontekstualnimi vidiki je na tem mestu potrebno spomniti na opazno, pri posameznih avtorjih celo pogosto prekrivanje pravzaprav nasprotnih ustvarjalnih postopkov – tistega, ki velja za znanstvene oziroma strokovne spise, in onega, znanega s področja esejističnega ustvarjanja. Tu ni potrebno segati k samim začetkom, recimo k Linhartovim ali Vrazovim tujejezičnim esejističnim spisom, zelo lep primer najdemo več deset let kasneje pri Ivanu Prijateljju ali Izidorju Cankarju. V *Drami Prešernovega življenja* (1905), v *Izprehodih po Parizu* (1904), *Obiskih* (1910/11), Uvodih k *Zbranim delom* Ivana Cankarja (1925–1936) in več drugih je mogoče prepoznati eno temeljnih značilnosti slovenskega eseja, ta je: praviloma smiselno prekrivanje vsaj dveh notranjeslogovnih dinamik, vsebinsko določenih z natančnimi pomenskimi relacijami, terminološko označevalnostjo, objektivnim utemeljevanjem ter izzivalno meditacijo, zanesenostjo, subjektivnimi presojami ipd. Navedeno seveda pušča nespregljive jezikovne posebnosti in razlike.

Zapisano je mogoče brez posebnih špekulacij ugotoviti prav tako v zadnjih desetletjih, še posebej, če pomislimo na esejistična dela slovenskih literarnih zgodovinarjev. A je potrebno zdaj opozoriti, da med našimi najvidnejšimi literarnimi znanstveniki obstajajo precejšnje razlike. Tukaj seveda ne mislim na domet njihovih književnozgodovinskih ugotovitev, niti ne na metodološke vidike, referenčni horizont, teoretske uvide itn., marveč na to, da nekateri med njimi ostajajo trdno zavezani znanstvenemu stilu, drugi vanj namenoma vnašajo esejistične prvine. Za pričujoči spis so zanimivi predvsem avtorji, ki so opravili notranjeslogovni odmik in so na literarnovedni diskurz cepili esejistične postopke. Slednje lahko ugotovimo na področju jezika, mislim na sintaktično individualizacijo ter semantično širino, tudi metaforičnost; naštetu nadzirano rahlja gramatična pravila in terminološko označevalnost ter pomensko nezaznamovanost. Enak postopek je viden še v notranjem slogu, kjer jasno vzročno-posledično sklepanje in v ultimativno objektivnost usmerjeno argumentiranje mehčata dialoškost in omejeni, dejal bi, vodeni relativizem. Razloge za navedeno je mogoče pripisati naravi posameznega pisca, brez dvoma tudi zavestni odločitvi pogosto suhoparni strokovni diskurz nekoliko stilno razvezati in ga s tem približati bralcu.

Pri profesorju Matjažu Kmeclu, denimo, opisane odmike najdemo ne samo v literarnozgodovinskih delih marveč tudi v *Mali literarni teoriji* (1976), kjer avtor resne teoretske probleme večkrat pojasni s hudomušnimi in nagajivimi primeri. Z opisanega vidika je gotovo zanimiv primerjalni literarni zgodovinar Janko Kos, pri njem predpostavljam prisotnost spoznavno teoretskega stališča, ta opozarja na sublimnost literarnozgodovinskega materiala kot takega, pravzaprav na

vrednost/vrednoto polisemičnosti književnega besedila, ki mu brezpogojnost ali avtoritarnost trditev in stališč lahko temeljito škodita.

1

V nadaljevanju tega spisa se bom ukvarjal z dvema zelo vidnima značilnostma Kmečlovega ustvarjalnega postopka – z jasnimi reminiscencami narativnega sledenja literarnozgodovinskemu dogajanju in z avtorjevim esejiziranjem,¹ predvsem z njegovo esejistiko.

Eden najuglednejših literarnih zgodovinarjev druge polovice 20. stoletja, pisatelj in esejist akademik Matjaž Kmecl je z vidika prekrivanja znanstvenega ter esejističnega pristopa k obravnavi literature in ob poudarjeni narativnosti zelo zanimiv avtor. Tu ne mislim samo na obsežnost opusa, marveč predvsem na retorično spretnost in interpretativno inovativnost. Vsaj dva razloga sta za to, prvič, nespregljiv Kmečlov vitalizem, radovednost, njegova osebna živost in živahnost, ob tem seveda prav tako odgovornost do izbrane materije ter sledenje logiki, ki jo ta zahteva, in širok interpretativni kontekst. Pisec genezo slovenske pripovedne proze tako utemljuje tudi z mislijo na sociološke in kulturnozgodovinske vidike. Drugič je potrebno upoštevati dejstvo – omenil sem ga ob nekaj mislih o esejističnosti pri Janku Kosu – in sicer utemeljeno epistemološko stališče, da se o umetnosti ne da razpravljati meritorno ter se je potrebno ozirati na neobhodno prisotnost interpretacijskih filtrov usmerjanja recepcije. V *Babjem mlinu slovenske literarne zgodovine* (1996), denimo, tako avtor idejo o avtohtonosti slovenske pripovedne proze sijajno utemlji z združitvijo obojega: duhovite in izzivalne pozicije ter resnega rezoniranja.²

Treba pa je na tem mestu izpostaviti nevarnost, da očitna privlačnost Kmečlovega jezika in stila ter same interpretacije njegovo hoteno odmiikanje od znanstvene suhoparnosti ter premik v območje ekspresivnosti, domiselnosti, čutnosti – v dobi različnih feminističnih ideologij tudi intrigantnosti lahko privedejo do tega, da se je bralcu težje prebiti do predstavljenih literarnozgodovinskih resnic, trditev, stališč; da besedilo, ki govori o pomembnih književnih zadevah, sprejema bolj sproščeno, kot to literarnovedni problem in avtorjeve ugotovitve o njem dopuščajo.

¹ Eseziziranje razumem kot postopek, vključen tudi v besedila, ki niso nujno eseji. V esejizirani pripovedni prozi, recimo, epsko strnjenost in kontinuiranost dogajalnega toka prekinjajo diskurzivne prvine, analogije, analize itd. in s tem pripovedno strukturo bistveno rahljajo.

² Matjaž Kmecl je v svoji generaciji literarnih zgodovinarjev sistematičen raziskovalec temeljev slovenske pripovedne proze. Njegov interes sega tudi k na prvi pogled obrobim in za samo raziskovalno temo ne posebej relevantnim delom.

O narativnosti zgodovinopisja³ je nekaj desetletij nazaj pisal ameriški zgodovinar Hayden V. White, znan predvsem po svoji knjigi *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe* (1973). Primerjati zgodovino, ki je dejansko lahko »zgodba o zgodbi« in literarno zgodovino – »zgodbo o zgodbi zgodbe« morda sploh ni primerno, saj je naracija na obeh področjih prej ali slej v drugačni poziciji, drugačnega statusa in moči. Vendarle pa je Kmeclovo razpravljanje o literaturi vidno podloženo s pripovednimi postopki. Ti posamezne znanstvene izsledke spretno strukturirajo v pripoved o književnosti. Ta seveda nastaja na preverljivem materialu, ne spreminja dejstev, prav tako slednjih ne zanemarija in je verodostojna. Učinek dosega s tem, da ustvarja ritem, živost, opozarja na posamezna dejstva, loči med pomembnim in obrobnim, upovedenim literarnim dogodkom in osebam daje videz resničnosti, z jezikovnimi sredstvi animira ter neguje in stopnjuje bralčevo pozornost. Pravzaprav gre za poseben ustvarjalni modus, ta v literarnozgodovinskem materialu in skladno s kontekstom išče sestavine z narativnim potencialom. In pravzaprav še več, na svoj način eksplicira stališče, da so literarna dela fiktivni vzorci sveta, književne osebe namreč pregledno postajajo subjekti različnih dinamik, zapisano z nekoliko hiperbolizacije del zgodovine in niso le posnetki (ali celo kopije posnetkov), marionete nadosebnih in od književnosti oddaljenih procesov ter struktur. Literatura si preko njih svet okoli sebe na specifičen način prisvaja ter do določene mere sooblikuje.

Zanimivo bi bilo raziskati, če je profesor Kmecl kot eden preteklih urednikov *Jezika in slovstva* v tem smislu negoval uredniško politiko in ustvarjal zametke »nove slovenistične šole«, kot se je to kasneje dogajalo med takrat mlado generacijo slovenskih zgodovinarjev. Še posebej zato, ker je dogajanja v tuji in domači historiografiji gotovo poznal.

³ Narativnost, značilnost zgodovinopisja 19. stoletja, so zgodovinarji rehabilitirali, ko so se od preučevanja kompleksnih, vseobsegajočih struktur in dinamik obrnili k preučevanju vsakdanjega življenja, izkušenj ljudi, njihovega ravnanja, razmišljanja, občutenja in specifičnega obvladovanja različnih življenjskih situacij od rojstva, smrti, prehranjevanja, seksualnosti in bolezni do razumevanja sveta ter tvorjenja pomenov, ki so ga dajali sebi in svetu okoli sebe. Ta novi način tematiziranja zgodovine je bil odgovor na različne modernizacijske teorije, te so uporabljale številne sociološke in ekonomske koncepte in so skoraj povsem pozabile na ljudi. Zgodovina vsakdanjega življenja, ukvarja se z dejanskimi ljudmi v konkretnih življenjskih situacijah, za predstavitev svojih rezultatov seveda ne more uporabljati včasih zelo abstraktnega jezika družbenih znanosti, temveč si z jezikovno prepričljivo pripovedjo prizadeva opisati in razumeti ponovno najdenega posameznika kot soustvarjalca zgodovine, ki si na svoj način prisvaja okoliščine ter pogoje, v katerih živi. Enega od najlepših zgledov tega obrata ponuja delo italijanskega zgodovinarja Carla Ginzburga *Sir in črvi* iz leta 1976. Približno v istem času so tudi v nemškem prostoru nekateri zgodovinarji začeli nastopati proti od začetka 60. let uveljavljeni paradigmi zgodovinskih družbenih znanosti in se intenzivno začeli ukvarjati zgodovino vsakdanjega življenja (Bielefeldska šola). V slovenski historiografiji se je ta usmeritev začela kazati v drugi polovici 80. let, ko je začela svojo raziskovalno pot generacija zgodovinarjev, na katere so pomembno vplivali starejši raziskovalci, kot sta bila Vasilij Melik, Ferdo Gestrin in takrat še mladi Peter Vodopivec. Generacija, v katero sodijo Janez Cvirn, Marko Štuhec, Dušan Kos, Andrej Studen in nekoliko mlajša Igor Grdina in Boris Golec, ni le odpirala do takrat precej zanemarnjenih oziroma nesistematično obravnavanih vprašanj zgodovine »malega« človeka, temveč si je ta vprašanja prizadevala predstaviti v obliki pripovedi. Rezultat teh novih pogledov na preučevanje preteklosti je bila ustanovitev revije *Zgodovina za vse* v letu 1994.

Pomenljiva za prikaz Kmeclove sinteze znanstvenega in esejističnega literarnozgodovinskega uvida je spremna beseda Esej o deseniški Veroniki v knjigi Sandija Sitarja *Z Desenic Veronika z Desenic* (1974). Trditev utemeljujem z dvojim: z natančno strukturo, trdno notranjo logiko, jasnimi in argumentiranimi miselnimi zvezami, strokovno odgovornostjo do teme na eni strani ter s humorjem, ironijo, jezikovno izbrušenostjo, nekaj samosvojimi zaključki na drugi. Zgodovinsko bolj in manj preverljivo življenje celjskih grofov in Veronike, žene Friderika II., je avtor umestil v literarnozgodovinski kontekst in »najimenitnejšo damo slovenske literature po lepi Vidi« poudaril skozi perspektivo več slovenskih piscev ter pisateljice. Njihov diskurz je utemeljeval v socialnih, idejnih, literarnozgodovinskih in narodnostnih prilikah časa, v katerem so posamezna besedila nastajala. S tem je konkretno poudaril, da literatura ni zgolj specifičen posnetek življenja, marveč skladno z zelo različnimi koncepti to življenje soustvarja. Josipini Turnograjski je Veronika tako dekle močnega čustvovanja, ki ji preprečuje upoštevanje nekaterih temeljnih družbenih norm in navad, Josipu Jurčiču je znak spora med oblastiželjnostjo ter pohlepom in naravnostjo ter poštenostjo. Otonu Župančiču je medij narodnoidentitetnega definiranja, Bratku Kreftu dokaz velikih socialnih napetosti, nasprotij in sprememb, Frančku Rudolfu izraža eksistencialni trk med zasebnim ter zgodovinskim, Sandiju Sitarju je demonična vladarka življenja in smrti.

Kmeclova jezik in stil ne stremita zgolj k oblikovanju pregledne strukture, katere namen je bralca voditi k sintetičnemu koncu, temveč je gola funkcionalizacija obojega presežena z uveljavljanjem sugestivnih individualnih vzorcev, ti prej ali slej odslikavajo avtorsko spoznavno-teoretsko fiziognomijo in piščeve značajske poteze. Ob tem je seveda nespregledljivo, da slednje ne mobilizira zgolj bralčeve literarnozgodovinske radovednosti temveč še njegove čutne in čustvene odzive.

Do sem torej je prispela deseniška gospa na poti skozi slovensko književnost. Treba je priznati, da njena tovrstna kariera ni niti kratka niti dolgočasna. Ker je zanimala dramatike, je polna dramatičnosti; ker je postala zgodovina predvsem zaradi svoje ljubezni, je vsa erotična; ker je bila sojena in umorjena, se krog nje drenjajo vsakovrstni spori in smrtni strahovi. Toliko nasprotujočega in ključnega je hkrati v njej, da bo zagotovo tudi še v prihodnje prihajala »nazaj«. (Sitar 1974: 129.)

Besedila, ki odlično reprezentirajo topos Kmeclove esejistike, so zbrana v knjigi *Slovenska postna premišljevanja* (1987). Pisec je brez dvoma pronicljiv in skrben, za sodobni esej tudi nekoliko edukativen. S tem sledi začetnikom svetovne esejistike, Francisu Baconu in Charlesu de Montaignu. Na oba velika uma zahodnoevropske misli 17. stol. spominja tudi z mestniško strukturo naslova posameznih tekstov⁴ in s poudarjeno aktualnostjo teme. Štirinajst esejev postopoma gradi celovito osebno refleksijo Slovencev, slovenstva in kulturnih ter moralnih aspektov družbe. Ob tem je vidno, da se Kmeclov subjektivni pogled na obravnavana

⁴ Herbert Grün je v podobni maniri, seveda s povsem drugačnimi idejnimi izhodišči napisal zbirko *Pisma iz stolpa* (1962).

vprašanja nenehno srečuje z njegovo željo upoštevati izkušnjski vidik in prek njega najti pot do objektivizirane sodbe.

Smrt je človekova najresnejša eksistencialna izkušnja. Spoznanje biti smrten tudi Kmeclu ne more ostati neopaženo – nasprotno, prav tu se križajo njegove najgloblje misli in najtemeljitejše izkušnje. Če se pisec praviloma zmeraj vsaj dotika vprašanj, ki zadevajo kolektiv oziroma pozicijo posameznika znotraj (narodne) skupnosti, je v eseju *O smrti* osredičen na človekov osebni bivanjski sunek. Perspektiva, ta izpostavlja dostojanstveno spoznanje lastne umrljivosti, se giblje v razponu privida in realnosti, metafizičnega ter materialnega in vodi Kmečlovega subjekta k mirnemu sprejemanju osebnega pretresa. Avtor seveda ni filozof in mu abstraktno razmišljanje preprosto ne ustreza, zato mu je mnogo bližja refleksija, ki prek spominov na umrle sorodnike, lastno zastrupitev ali nesrečo sega od emocionalnosti in senzibilnosti k objektivnim sodbam, od neizogibne bolečine k zavračanju »prvonovembrske histerije«. Zdaj je potrebno poudariti, da se piscu esejični diskurz na več mestih strukturno razveže v zgodbo,⁵ denimo o dogajanju v bolniški sobi ali o gori Tošč. Kmecl esejist se spremeni v Kmecla pripovedovalca, kar gotovo poveča recepcijsko intenziteto teksta, je pa tudi priložnost za piščevo reperezentiranje lastnega razmerja do narave in ljudi ter preizkus literarno-anekdotičnih ambicij. Posebej tam, kjer piše o hribih nad Bohinjem, avtorjevo poetiziranje materialnega sveta zanese v cono udvorljivosti, spominja celo na kakšnega od znanih Vodnikovih verzov.

Tam na primer sedeš v malo v travo, gledaš dol v Trento s Triglavom v zanesljivem ozadju, vsenaokrog pa skačejo mladi kozli in se pobalinsko vadijo v žvižganju. Ali pa čez Špiče (da je Lepo, kot piše na zemljevidu, ni treba posebej poudarjati, ker je seveda najlepše), na najbolj samotnem kraju obmiruješ, ker imaš občutek, da te nekdo gleda; in že se izza kamna pokaže drobna, bela podlasička, radovednost šeste stopnje plus ji gleda iz smrkca. (Kmecl 1987: 153.)

Esej *O smrti* pravzaprav odlično opozori na glavne značilnosti avtorjevega esejiziranja: zavzeto in kompetentno obravnavanje teme, izrazito upoštevanje različnih vidikov, vitalizem, ponos, estetsko razmerje do teme, zavračanje moraliziranja, prav tako odklanjanje posplošenega in v filozofiranje usmerjenega rezoniranja. Kmečlov esejični subjekt je vseskozi aktiven ter utemeljen z zgodovinskimi, geografskimi, narodnostnimi ter etičnimi koordinatami časa in prostora.

Posamezne usode in avtobiografičnost prek induktivnega sklepanja pisca vodijo k esejiziranju o vidnih osebah, o Slovencih in slovenstvu, kulturi, humorju, minljivost, o splošnih in individualnih zadevah, Slovencih v Jugoslaviji. Eno takih je odlična podoba Dušana Pirjevca. Struktura je običajna: zgodba z elementi anekdotičnosti in eksempla, nakazan prehod v kontemplativno vzdušje (večer, planine, »živa samota«), ki spodbudi spomin, esejični diskurz, ta vključuje jasne idejne vzporednice s slovenstvom in sklep. Logika besedila je pregledna in seveda sledi

⁵ Ciril Zlobec v spremni besedi opozori, da piščeva naslovna sintagma, kjer je samostalnik v mestniku simbolno »aludira na svetopisemsko priliko, na zgodbo, ki na videz teče zelo preprosto, vendar v tej preprostosti skriva (za tiste, ki znajo brati) tudi svoj obvezni modri nauk«.

začetnemu sporočilu o Karničarjevi preutrujenosti, ki ga je privedla na smrtno posteljo. A on je kleni sin slovenskih planin, notranje uravnovešen in trden vernik narave ter njenih zakonitosti in usodo usmeri v svoj prid. Pirjevec je skozi Kmeclovo perspektivo drugačen, drzen, nepremagljive sile, občudovan in spoštovan, človek izjemnih literarno-raziskovalnih sposobnosti. Ter v svoji človeški veličini hkrati ranljiva oseba, ki se ji je ob neki priložnosti »vsem na očeh naložila bridka in huda pokora«.⁶ Kmecl ob Pirjevčevem nastopu v prostorih Slovenske Matice dopušča možnost, da *takrat* ni šlo le za Pirjevčevo moralno samoobsodbo, marveč tudi za viden znak njegove izčrpanosti. Avtorjev tematski premik k slovenski narodnozgodovinski problematiki je pomenljiv v obe smeri, sporočilo se namreč pomensko osredotoča na Pirjevca, a hkrati odlično razkriva temeljne značilnosti Slovencev.

Ali ni bil mogoče Ahac podoba slovenskega napona zadnjih dvesto let, vznesene pregrete, dramatične in brezobzirne porabe energije iz lastne življenjske snovi? Globokega, mogoče kar katastrofalnega zanihanja notranje zmogljivosti in skladnosti? Krivde zaradi lastne majhnosti in prevelike stremljivosti? Predrznosti, ki ne ve za meje in usodo, podaljšanega črtomirstva /.../ (Kmecl 1987: 110.)

Profesor Kmecl ob koncu esaja intenzivnost nizanja misli umiri, se vrne v naravo in vitalistično poudari idejo vztrajanja, slednja kot trdna struktura enkrat bolj drugič manj vidno utripa pravzaprav v vseh besedilih zbirke, tudi na mestih, kjer sta minljivost in smrtnost najbolj izraziti.

Končno, a ne nazadnje je potrebno evocirati še Kmeclovo kritično (tudi ironično) perspektivo do esejizirane snovi. Zgleden primer zanjo je uvodni esej k Slovenskim postnim premišljevanjem O slovenski liričnosti. V njem pisec z vidika spolnosti brez tendencioznosti esejizira o dveh povsem različnih moralnih (samo) podobah Slovencev – ena prek poudarjanja krepkosti, askeze in »liričnosti«⁷ glorificira ter je predvsem fikcija, druga razgalja in odkriva dejanske narodove poteze, radoživost ter prirodnost. Pozicija pisca je seveda jasna, esej pa vendarle ne odgovori na pravzaprav glavno vprašanje, ki se tu pojavlja: zakaj izkrivljenost in neiskrenost do samega sebe? Je potrebno razloge iskati predvsem v dejstvu, da smo Slovenci v svoji zgodovini zmeraj hoteli biti več, kot nam je objektivno pripadalo? Je torej vse povezano z vrojenimi kompleksi, o čemer piše Kmecl na drugih mestih zbirke?

2

Ena od tipoloških značilnosti slovenske esejistike je tematiziranje predvsem štirih področij: književnosti, slovenstva in Slovencev, jezika, bivanjske problematike ter posameznih vidnih osebnosti. Gre za zelo različna vprašanja od evokacije

⁶ Dušan Pirjevec je ob izidu nemške literarne zgodovine avtorja Antona Slodnjaka močno in neutemeljeno kritiziral, ne iz strokovnega marveč predvsem iz ideološkega vidika.

književnozgodovinskih refleksij do avtotematskih premislekov, jezikovnih vidikov, kulturnozgodovinskih prilik, »značajskih« potez Slovencev, samomorilstva, minevanja, smrti.

Na vprašanje, kaj določa ustvarjalno srž Kmeclove esejistike, pravzaprav ni težko odgovoriti. Prvič, je treba poudariti strukturno vlogo zgodbe oziroma pomen eksempla, drugič, senzibilnost, sintezo subjektivnosti in objektivnosti, aktivno ter odgovorno obravnavo problema in vitalizem. Tretji zagon, ki v smislu sredotežne sile zaokroža in spodbuja posamezne tekste in obravnavani esejistični opus kot celoto, je idejno izhodišče. Deluje v črti: stik z naravo in od tod izhajajoča vera v prirodni red stvari oplaja in je pogoj ter etični cilj. Ta nazor je enostaven in učinkovit, ko zavrača hipokrizijo, razkriva in premaguje hiperbolizirani občutek majhnosti dvolmiljonskega naroda, evocira samobitnost, premaguje osamljenost in avtodestruktivnost ali ugotavlja posledice utrujenosti ter preobremenjenosti, kadar literarnozgodovinske razlage postavlja v časovne in prostorske koordinate. Če k temu dodam še Kmeclovo razumevanje in upoštevanje socialnih in socialnozgodovinskih prilik, je mogoče zaokrožiti podlage, na katerih posamezna besedila nastajajo.

Ugotovitve zaključujem z naslednjim: poetiko Kmeclove esejistike je mogoče definirati kot splet vitalistične misli, ta izhaja iz vere v naravni red stvari (ideja), avtobiografičnosti, razpravljalnosti in narativnosti, vse s pregledno strukturno vlogo (notranji slog), jezika, ki sporočilo vodi od zasnove k sintetičnemu zaključku ter evocira glavne pomena in ob tem presega ultimativnost, suhoparnost ter večja privlačnost (stil) in problemskega polja z jasnim interesom za kulturnozgodovinska, literarna, eksistencialna in narodna vprašanja ter človeške usode (tematika).

Literatura

Ginzburg, Carlo, 2010: *Sir in črvi: Svet nekega mlinarja iz 16. stoletja*. Ljubljana: Studia Humanitatis. Prev. Tomaž Jurca.

Kmecl, Matjaž, 1974: Esej o deseniški Veroniki. Sitar, Sandi: *Z Desenic Veronika z Desenic*. Ljubljana: Partizanska knjiga. 124–125.

Kmecl, Matjaž, 1987: *Slovenska postna premišljevanja*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Sitar, Sandi, 1974: *Z Desenic Veronika z Desenic*. Ljubljana: Partizanska knjiga.

White, Hayden, 1973: *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*. Baltimore: Johns Hopkins University.

Zlobec, Ciril, 1987: Kmeclovi Slovenski eseji. Kmecl, Matjaž: *Slovenska postna premišljevanja*. Ljubljana: Cankarjeva založba. 159–168.